

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOTREDJE ÅRGÅNGEN

1912

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1912

Svenska Akademiens suspension och Leopolds uttalanden därom.

Af

Karl Warburg.

Gudmund Göran Adlerbeth har i sina Historiska Anteckningar gifvit en fyllig och uttömmande redogörelse för omständigheterna vid Svenska Akademiens suspension i mars 1795, sådana de tedde sig för den Rosensteinska kretsen. Det var nämligen på grund af meddelanden från Rosenstein, den där ju stod händelserna aldra närmast, som Adlerbeth nedskref sina anteckningar, i hvilka förbittring mot hertigen, Reuterholm och Fredrik Sparre gåfvo sig luft, på samma gång Gustaf Adolfs nobla uppträdande till skydd för sin lärare och riksdrotsen Wachtmeisters rättrådighet ställdes i den vackraste dager.

Adlerbeths uppfattning synes vara den, att åtgärden närmast företogs för att komma åt Rosenstein, hvars frisinnade tänkesätt voro vederbörande en nagel i ögat. Han förmodades vilja påverka den unge konungen att i sinom tid omstörta Säkerhetsakten, hvilken numera hertig Karl och hans närmaste ansågo nödvändig, och man antog dessutom, att den af honom styrda akademien vore en härd för allsköns "jakobinism" och fronderi. Nu skulle Axel Gabriel Silverstolpes inträddestal, hvilket Adlerbeth kännetecknar som ett mäterstycke, ehuru han medger, att omdömena "på många ställen voro oblyga, kan hända ock dristiga", användas såsom förevändning

att stänga akademien och få Rosenstein på ett eller annat sätt aflägsnad från konungens person och om möjligt från landet genom någon beskickning mot hans vilja, en plan som dock strandade.

Afvogheten mot Rosenstein var ju dessutom förknippad med personlig harm hos Reuterholm öfver att trots tydliga inviter hafva blifvit förbigången vid invalet efter Fersen, och det var säkerligen denna harm, som lät udden riktas särskildt mot Akademien. Denna drabbades ju ock af hämnden, under det Rosenstein förblef på sin post, tack vare den unge konungens verkligt högsinta uppträdande, i hvilket han lade sina vackraste karaktärsdrag ådaga. Han hade dock själf känt sig illa berörd af Silverstolpes inträdestal och särskildt ansett ett uttalande om att Fersen 1789 med heder gick i arrest kväljande för sin faders minne, och det är icke osannolikt, att man just på grund af detta konungens missnöje, fann tillfället lämpligt att slå till.

Att man kunde låta misshaget drabba icke blott talaren, hvilken ju afskedades från sin hoftjänst hos änkedrottningen, utan ock akademien, berodde, som Adlerbeth omnämner, därpå, att man inbillade sig, att inträdestalen alltid upplästes och justerades i en enskild sammankomst, innan de offentligen höllos, och att sekreteraren och direktören hade rättighet att ändra, hvad som pröfvades tariffva ändring. Visserligen medger Adlerbeth, att direktören, som skulle besvara inträdestalen, nödvändigt måste få del af dem, innan de upplästes, och att bruket äfven var att meddela dem till sekreteraren, men att dessa hvarken voro skyldiga eller berättigade att därvid göra påminnelser, utan voro inträdestalen enskilda arbeten, för hvilka författaren odeladt bure ansvaret.

Emellertid kunde ju onekligen vederbörande med något fog hålla sig till, hvad direktören i sitt svar yttrat af gillande eller ogillande. I föreliggande fall hade Edelcrantz, akademiens kanslär, under Kellgrens sjukdom fungerat såsom direktör. Adlerbeth meddelar, att Reuterholm förhållit Edelcrantz, att denne icke under hand berättat förhållandet af Silverstolpes tal, som ju på förhand varit honom visadt. Emellertid hade hertigen förklarad för Edel-

crantz, att "hvad som skett Svenska Akademien var för *Rosensteins skuld*".

Som bekant fanns det *en* bland akademiens ledamöter, som i frågan om Reuterholms inval intagit en annan ståndpunkt än de öfriga gustavianerna, och som äfven i denna fråga såg förhållandena annorlunda än dessa, ifall nämligen Adlerbeths uttalanden få anses tolka opinionen hos akademiens flertal.

Det var LEOPOLD, hvilken betraktade både Silverstolpes och Edelcrantz' uppträdanden med ogillande. Hans uttalanden i frågan föreligger i ett bref till den bland hans korrespondenter, inför hvilken han uttalar sig mer uppriktigt och oförbehållsamt än eljes i sina bref, nämligen sekreteraren J. G. Westberg (L:s bref till denne jämte några svarsbref finnas numera i Kongl. Biblioteket.)

För att rätt förstå hans uttalanden måste vi emellertid taga någon kännedom såväl om Silverstolpes tal som om Edelcrantz' svar, sådana de finnas tryckta i Akademiens Handlingar. Härvid är dock att märka, att talet år 1799 trycktes med väsentliga utslutningar, hvarom mera nedan, och att det först är i Svenska Akademiens Handlingar från 1786, femte bandet, tryckt 1813, som det meddelas i sitt ursprungliga skick.

Bland ömtåligare ställen i SILVERSTOLPES tal märkas först några skarpa uttalanden om Karl XII:s regering och hans envælde:

»På tvänne år tömde han sin faders skatter, hela hans Regering ödde undersåtarnes blod och egendom, hans här bestod af hjältar, och hans nation af nödlidande. Och så, inom 40 år, lärde denna nation känna sitt fel, då den, ehuru åt en klok och säkert välvillig regent, åt Karl XII:s fader skänkte makten att på en gång vara Konung och Grundlag. Förtrycket gaf erfarenhet, hon födde ångren. Tronföljden var oviss; och enväldet föll med Karl XII.»

Hvarpå följde en retorisk fråga, i hvilken man nog ville läsa en hänsyftning på samtiden:

»Huru länge skall Historien icke blott för Konungar, *men för alla Styvande*, förgäfvos bevisa, att säkrast, att på hällebärgen står en visligen kringstränkt makt, och enväldet på sanden, att ingen lyckligare skänk kunde af deras Folk göras dem, än en lag, den de hvar stund kunde öppna och säga: *Se där min plikt och min rätt, jag har inga andra*. Men hvi ropar jag i öknen?»

Om den nya frihetstidskonstitutionen säges:

»De (lidande) ropade på frihet och säkerhet: de åskade en verklig lag som befäste dem. Med redlighet gjordes den och antogs utan list¹: felaktig genom människoförståndets brist, som för länge älskar sina vanor, för litet ser faror och missbruk, för litet misstror begärens — mest bristande i allmänna grundsatser och i tydlighet af makternas gränser — men i viss bemärkelse friare än något annat Rikes grundlag. Nationen fick ett inflytande i lagstiftningen och beskattningen: hon fick ett värde, hon fick en tanke. Det var nu det blef en lycka att födas.»

Om 1756 års händelser och om de sammansvurnes afrättning faller Silverstolpe bl. a. följande uttalande:

»Det tillhör ej mig att här döma hvarken om behörigheten af deras öfvertygelse, eller om mildheten bättre än strängheten egnat den segrande makten, eller om någonsin livets förlust borde vara ett straff för Statsbrott. Men Lagen, Grundlagen själf, hade stadgat döden, och Lagens tydliga (ej uttydda) ord är domarns enda lofliga begrepp om rättvisan — — — Hård? Hvem är hård, som tänker med Lagen: ty det var alltid grefve Fersens grundsats. Och är det säkert att mildheten i detta ögonblick varit rådligast?»

I skildringen af 1769 års händelser uttalade sig Silverstolpe emot Adolf Fredriks politik, och "det parti som då understödde konungamakten", och talade om att de utvägar, som därvid användes, icke kunnat rättfärdigas af annat än ett partis enskilda politik, hvilken Fersen ogillat, men ej kunnat afböja.

Likaledes omtalas hans försök efter Gustafs tillträde till regeringen att genom fogliga jämkningar å ömse sidor bibehålla regeringssättet.

"Men allt var numera fruktlöst. Förblindelsen tilltog med oenigheten. Konungen förstod att nyttja ögonblicket: och hans skicklighet verkställde den ryktbara regementsförändringen, som den allmänna lednaden gjorde lycklig. I detta ögonblick var grefve Fersen frånvarande. Man har sagt, att hans närvaro skulle hafva hindrat framgången. Det är möjligt, det är ej sannolikt. Men hvad kan icke sägas?"

I anslutning härtill tog Silverstolpe ock Frihetstiden och dess partier i försvar (under medgifvande af den vanhedrande falheten och de personliga orättvisorna) samt framhöll särskildt den rikets blomstring, hvori Ständerna efter ett halft århundrade lämnade det vid Karl XII:s död alldeles förstörda riket ifrån sig.

Om Fersens deltagande i 1789 års stormiga riksmöte sades, att "hans medborgerliga språk och hans billiga betydenhet i frågor,

¹ Detta uttryck mistyddes som en insinuation mot Säkerhetsakten men hade undfallit både Rosenstein och Edelcrantz. (Rosenstein till Zibet).

som rörde Rikets Ständers gemensamma rätt, förde honom med heder i ett fängelse det flere riksdagsmän med honom delte och ett ännu större antal skulle hafva varit färdigt att dela“, ord hvilka, som ofvan nämndes, särskildt väckt den unge konungens förtrytelse, men som knappast kunna ha sårat Reuterholm, som själf tillhört oppositionen 1789!

I en promemoria, som Silverstolpe år 1798, då tal var om att talet skulle tryckas, genom Rosenstein inlämnade till konungen, och som finnes meddelad som bilaga i "Några anteckningar om adliga ätten Silfverstolpe" (Sthlm 1884), sammanfattade han i tre punkter de hufvudsakliga anmärkningar som riktats mot hans tal: han skulle haft sårande utlätelser mot förmyndarregeringen, ha utmålet 1720 års regeringssätt alltför fördelaktigt och fällt "brottslige, sårande och oförväntade uttryck" om de händelser, i hvilka Gustaf III och Ständerne medverkat till danande af grundlagarne. Mot dessa beskyllningar försvarade han sig kraftigt. När talet 1799 trycktes, uteslöts stycket om Karl XII:s regering och hans envælde med den därmed sammanhörande apostrofen till de Styrande, liksom ock den sympatiska skildringen af den nya konstitutionen efter enväldets fall; orden om att Fersen tilläfventyrs skulle kunna hindra statshvälfningen 1772; vidare karaktäristiken af frihetstiden och jämförelsen mellan rikets ekonomiska tillstånd 1718 och 1772 samt skildringarna af Fersens deltagande i riksdagarna under Gustaf III och af hans fängsling.

EDELCRANTZ' svar inleddes med komplimanger till Silverstolpe med erkännande af hans tal, och den uppmärksamhet det vunnit, hvarpå följde en kort karaktäristik af Fersen, hans vishet och statsmannamåtta. Härvid yttrades bl. a. följande med udd mot de revolutionära tidsströmningarna: "Det var hon (hans vishet) som stadgat i hans öfvertygelse denna gamla sanning, som likväl sextie sekler ej ännu hunnit fästa i allmänhetens, att den, som vill omskapa samhällen eller förändra dess lagar, bör anse människorna sådana de äro, ej sådana de borde vara."

Därefter öfvergick Edelerantz till en allegorisk saga, i hvilken han skildrade, hurusom på ett högt berg Sällheten bodde. Till hennes slott sökte sig tre syskon: Förståndet, Snillet och Inbill-

ningen, men ingen kände vägen. En gammal man, Erfarenheten, Tidens och Sanningens Son, ville visa dem denna väg, lång men säker, men Inbillningen ville ej lyda gubbens råd, utan trodde sig där borta i öster se en stjärna uppgå vid Sällhetens slott och menade sig ej behöfva annan vägvisare. Äfven Förståndet fann det onödigt gå en omväg, då det trodde sig i skogen finna en annan mera banad stig, som dess fackla kunde upplysa. Snillet åter brydde sig ej om trampade vägar, utan ville bestiga klippor och simma öfver strömmarna. Så gingo de sina egna vägar — alla vilse. Stjärnan i öster bedrog Inbillningens hopp och äfven de andra kommo på irrvägar och nödgades till slut lita till Erfarenheten, som visserligen var uttröttad på sin långa väg men dock erbjöd sig föra dem fram till målet stödjande sig på dem. Därefter tillämpas denna allegori på Fersen, som tillhört dem, som med erfarenhetens fackla klarast förelyst samtid och fädernesland. "En sådan man var värdig Gustaf III:s aktning", och då konungen "hade nog stolthet att ej kräfva hans råd, ägde han ej nog känslolöshet att icke smickras af hans bifall."

Till sist förklaras, att Silverstolpes tal "på en gång rättfärdigat denne store mannens saknad och vårt val", och hans inträde i akademien under en samlad allmänhets bifall liknas vid en Romares intåg i en öfvervunnen stad.

Det framgår af ett bref från Rosenstein till Zibet (meddeladt af Ljunggren i Sv. Akademiens Historia, bilaga), att denne funnit Silverstolpes tal väl "innehålla dess principer", men så mycket Rosenstein kunde döma, framställda "med moderation och varsamhet." Det enda, som han funnit anstötligt, var ett uttryck om arresteringarna 1789, men Silverstolpe ville ej borttaga det, "dock adoucerade han expressionerna". Edelcrantz och Rosenstein voro de ende som sett talet på förhand.

Den 7 mars fattades beslutet om akademiens suspension, som revisionssekreteraren Fredrik Gyllenborg, den blifvande justitieministern, i all hast nödgades kontrasignera vid ett spelbord. Och den 12 mars kungjordes suspensionen. Det skedde, trots den ytliga försoningen mellan hertigen och Rosenstein, i de bistraste ordalag,

som om akademien bestått af "odömde förrädare", för att begagna Adlerbeths ord. Det hette exempelvis att "sådana uttryck både blifvit fälde samt af akademien icke allenast utan klander utan ock med bifall och tacknämlighet emottagne som i samma mån borde förefalla oss brottslige, sårande och oförväntade, som de i Dess Sons närvaro syntes vilja under en obehaglig dag för allmänheten framställa sådana händelser, hvaruti Högstdensamme vår Salig Herr Fader jämte Riksens Ständer till dömande af våra närvarande antagne och dyrt besvurne grundlagar samfäldt medverkat."¹

* * *

Fyra dagar efter att akademiens suspension kungjorts — den 16 mars — skref Leopold från Linköping till sin vän Westberg:

"Ditt bref, min bästa vän, som confirmerades genom flere andra, och sedan äfven genom Inrikes Tidningarne, har gjordt mig ingenting annat än surprenerad. Den goda Gumman Sv. Akademien har fått en stark Epilepsie, som lätteligen kan bli dödlig. Man kunde vänta något sådant af hennes sidsta convulsiva anstöt af fronderi och af

¹ Dagen efter fick Rosenstein till Kanslikollegiet aflämna Akademiens papper. Följande »ödmjukaste promemoria till Kanslikollegiet», där det begäres anstånd för att bringa räkenskaper och ordbokssamlingarne i ordning, finnes å Eriksbergs arkiv och är rätt betecknande:

»Nu aflämnas de hufvudsakligaste documenter, Academiens Lustiftelseakt, Privilegium, Stadgar.

Derjämte Konungens Bref, Publique Werk och Embetsmäns bref.

Lösa Papper, som innehålla utlåtanden öfver Prisskrifter, andre papper, allt detta torde få förseglas och sedermera inventeras. Protocollerna skall Rosenstein i morgon aflämna men utbeder sig att sedan de blifvit antecknade och om så nödigt finnes påskrefne, få dem återtaga och nyttja till verificationer vid sine räkningar samt til andre uplysningar, som äro honom oundgänglige.

Redogörelsen begär Rosenstein att för sin och sine arfvingars säkerhet få göra inför Kongl. Cammarrevisionen och som sådant fordrar att sätta Räkningarne i en viss form, at afsluta oafgjorde Räkningar med Bokhandlare med mera begär Rosenstein en tid af trenne veckor eller högst en månad, inom hvilken han skall räkningarne til Kongl. Cammarrevisionen ingifva och tillika afgifva en underdånig berättelse, som visar hela tilståndet samt de puncter, öfver hvilka synes nödigt at Kongl. Collegium inhemtar konungens nådiga förordnande och Befallning. Samlingarne til Ordboken fordra at läggas i ordning innan de kunna aflämnas. Hvad Redogörelsen angår är Rosenstein färdig at sätta Borgen för sig at han skal riktigt fullgöra.»

radotaget från hennes directorliga organ. Den goda gummans sidsta ord voro då, som jag ser af din berättelse, likasom så många andras sidsta ord, rena sottiser. Gummans goda Syster Käringen *Erfarenhet* förde henne illa efter hon i stället för att föra henne till den där vackra Stjernan som syntes långt borta, förde henne i putten.

Qui sera ce qui en tirera l'imbecile. Je n'en sais rien. Hvar nu Snillet må bo, öfverst, nederst eller midt på berget (och jag tror at Herr Directeuren ej så noga viste det) så var det denna gången icke i hennes sällskap. Var det någonsin? Det är stor samvetsfråga för oss andra af salig Akademien.

Det var ett elakt omen, min Vän, at Akademiens Höge Stiftare kom af sig, som du väl torde minnas, i sitt tal på Stiftelsedagen. Det betydde troligen at sjelfva inrättningen också skulle komma af sig, som riktigt inträffadt.

Akademien har gjort sin rigtiga tour, likasom andra, ifrån Slottet på Riddarholmen, och från Riddarholmen, väl icke alldeles till döden men till förlusten af all borgerlig existance. Hon har fått nåd på afrättsplatsen.

Jag ser af Tidningarne, att Oratorn blifvit skild från sina Hofembeten. Men jag ser också af enskildta bref at svararen blifvit Statssecreterare vid Krigsärendena.¹ Det sidsta förundrar mig, på den grund, at i Konungens bref om Akademiens upplösning, stå just uttryckligen anfördt, såsom orsak till Hs Majestäts onåd mot Akademien, det *välbehag öfver oratorns phraser hvarmed de blifvit besvarade*. Men jag säger alltid mig sjelf i sådana ämnen, Jobs bekanta ord: *Ho äst tu at tu vågar tråta med Herranom?* Det är väl sannt at Svaranden icke borde synas serdeles skicklig numera till vitterhetens *fredliga* yrken; men at han derföre borde blifva Statssecreter vid Krigsärendena, det står icke i min Logica. Jag har förgäfvos sökt någon annan orsak dertill, än den at han i all sin tid väl bestridt de batailler som gifvas på Opera Theatern och den Dramatiska. *C'est quelque chose qu'une longue experience*. Gumman

¹ Detta berodde på ett falskt rykte. Edelcrantz blef *icke* statssecreterare för krigsärendena, såsom ock framgår af Westbergs svar.

Erfarenheten har likväl gjordt honom till Stats Secreterare. Han hade rätt göra hennes Eloge. Hon ledde honom riktigt till den der Stjernan *Statssecreters Embetet*, men jag förlåter aldrig den sacramenska käringen at hafva fört Directeuren så väl och Akademien så illa.

Haud equidem invideo; miror magis. Jag citerar en latinsk vers, efter jag vet at du explicerar latin så bra som jag. Du ser at jag ej smickrar — utom mig sjelf. Alfvarsamt sagt. Jag finner Silfverstolpes uppförande obetänksamt, och nästan alldeles tanklöst. Ty när jag, som *Fredric Horn*, afräknar, at Akademiens tal böra vara höjden af konsten at uttrycka sig väl, det vill säga klokt; at det *blå bordet* icke är samma som de *blå bänkarna*,¹ och at följakteligen det ej är fråga der om någon *catonisme* i partivägen (jag nämner, ser du, *pojaktigheten* det hederligaste jag kan), när jag ännu vidare lika som samme Store *Fredric Horn* afdrager den manifesta skyldigheten at ej springa ikull den som vinkar, ej krama ihjel den som famntager, ja at ej ens pina till döds den sköna hvars faveurer man får, (ehuru cavat det än kunde synas), och at således ej heller förderfva med höjden af sin vältalighet det vittra samfund till hvars Ledamot man blifvit kallad, — så återstår ändå alltid at man bör hafva någon aktning för den välgerning man åtnjuter, och at i en akademie stiftad af en hög Herre, man icke bör göra narr af samma höga Stiftare, i synnerhet ej i hans egen Sons närvaro, Akademiens efterträdande beskyddare. *Qui ne sait point prendre l'esprit de son état n'en a aucun.* Vore nu Oratorns phraser aldrig så dråpeliga, efter Rhetorikan, skall ändå hvar förnuftig man ogilla hans brist af urskillning. Det var dessutom ej svårt at känna Akademiens närvarande assiette, och den kinkiga ställning hvori hon kommit just genom Silfverstolpes tal med förbigående af andra. Det hade ej varit ett stort mästerstycke af förstånd at ihogkomma den och lämpa sig derefter. Jag undrar ej på det som skett, jag undrar blott på anledningen dertill. Du förstår mig tillräckligen. Hade Akad. lydt det råd jag vågade gifva hennè, och hvaraf resultatet lär finnas i protocollerna, hade hon lefvat ännu med god

¹ Riddarhusets bänkar.

helsa. Jag är ej mera slaf än andra, men man kan väl, utan at vara det, ändå vara rättvis och klok. Den största och sanna vördnaden för Stiftaren hade varit at ej skada inrättningen och at bibehålla den. — — — — —

Nog härom. Ditt bref är förstört för den der anecdotens skull från America som du väl mins. Förstör du också mitt. Om Oratorn har någon blygsamhet, bör han vara litet flat, jag kan ej undgå at känna det. När jag hörde sägas at Akademien ej kunde göra ett vist val¹ för at ej synas förgäten af sin stiftare, när jag hörde icke så mycket sägas, som skrikas detta från alla håll, måste jag väl tiga med alla mina skäl. Men idag frågar jag, om det är at bättre komma ihog sin stiftare, at låta recepiendairen inför fullsuten Akademie och i hans egen Sons närvaro tala om honom på sådant sätt som här skett? Är detta den Stora delicatesse hvaraf Akad. berömde sig?

Du ser at jag ej håller Akademiens parti: Men jag har ännu ej sagt öfver detta ämne mer än hälften, och jag gör som vissa präster, jag gömmer sidsta delen till en annan gång. — — — — —

Hälsa Sjöberg tusenfalt. Hvad gör den persedeln? Läser han Astronomin? Han har tid dertill nu. Jettonerna distrahera ej hans observationsifver, och rivalisera ej längre med månen och stjernornå. Du ser at jag här rör vid bölden. Voilà le mal, mon ami. Vore jag i Stockholm så grämde jag mig mera. Gud hjälper väl språket underligen fram: Försynen sörjer väl för gramattica och Lexicon. Men jettonerna! jettonerna!“

Några veckor senare svarade Westberg härfpå följande, dagtecknat den 10 April:

“En förkylningsfeber har hindrat mig at tacka dig för ditt sidsta qvicka och tillika filosofiskt raissonerande Bref.

Hvad nu Gumman Erfarenhet gjort, men icke har hon ännu ledt sin man till den där Stjernan Statssecreterare Ämbetet vid Krigs-ärenderne. Hon höll på att leda honom i putten; men han tog emot bannor, från alla Höga orter med all resignation, beropande sig ideligen därpå att han sagt alla sina plattheter och dumheter,

¹ Åsytar Reuterholms kandidatur.

såsom att *oratorn slagit sig fram till de platser han innehar* utan att ens hafva sett Talet. Och denna sottise skall hafva haft den besynnerliga verkan, att stöten studsat från honom på de Oskyldige medbröderne. Här är nästan ingenting eljest som blifvit så ridiculiseradt och häckladt som behandlingen med Acad:n. Dom utan ransakning: Den skyldige fri, oskyldige straffade: Straffet af en absurd beskaffenhet och étendue. Likväl hafva pensionerna förblifvit.¹ Man kan således nästan säga, att det är Ledamöterna som vunnit då de slippa arbeta, och att det är allmänheten som förlorat, då den ej får begagna Acad:s arbeten. Sjöberg, som Du, sörjer endast jettonerna, och har därtill nu och har alltid haft större skäl än Du. Men han gör ej som Du, att hoppas det Försynen vakar öfver Språket och sörjer för Gramattican och Lexikon: han däremot ger Fan både det ena och det andra. Jag hoppas Du i dessa vackra tankesätt igenkänner så väl hans flit som hans brinnande nit för alla vackra inrättningar“.²

Det är för öfrigt ganska egendomligt att jämföra de försmädliga ord, hvilka Leopold i brefvet till Westberg fäller om Edelcrantz, med de utsökta artigheter han både före och efter 1795 års händelser ägnar Edelcrantz i de bref, som finnas bevarade till denne från Leopold (Svedboms samling, nu i K. Bibl.).³

¹ Ursprungligen hade hertigen på Rosensteins fråga, hur det skulle gå med de fattige litteratörer, som hade pensioner svarat: »de hafva som de hafva bryggt åt sig» men likväl tillagt att »akademiens stat blir ståndande». Genom konungens uppträdande inträdde ingen ändring i ekonomiskt afseende för akademiens ledamöter — utom att jettonger ej kunde utdelas, då sammankomsterna inställdes.

² N. L. Sjöbergs lättja och apati omtalas ofta i samtida bref.

³ Redan 1788, då Leopold »för tredje gången» ber Edelcrantz om ett tillfälligt lån» tillägger han att »öfvertygelsen om Herr K. Sekreterarens tankesätt gör at jag kan nämna saker af denna beskaffenhet utan at rodna och känslan af mina egna at jag utan förebräelse kan begära Herr Kongl. Sekreterarens biträde». (Han nämner såsom orsak till sin belägenhet, att han efter halftredje års vistande i Stockholm först för 2 månader sedan fått lyfta första kvartalet af sin lön som bibliotekarie och icke haft mer än 200 Rdlr att lefva af).

Året därpå, 1789 inträdde ett missförstånd dem emellan, beroende på att en vaktmästare vid franska spektaklen affordrat Leopold betalning för en gäst, som denne medtagit i sin loge, och åberopat Edelcrantz' order, men Leopold mottog en förklaring samt erkände, att han felat och borde förödmjuka sig,

därföre att han ett ögonblick kunnat föreställa sig, att en man af den karaktär han kände hos Edelcrantz ett ögonblick kunnat ha för afsikt att såra.

År 1808 komplimenterar Leopold Edelcrantz för hans skrifter till konungen till försvar för direktionen af spektaklen och med anledning af ett rykte om, att E. skulle erhålla ett nytt ämbete, säger han sig härtill »mindre lyckönska Öfverintendenten än Litteraturen och dess modfällde söner.» »Utan förnekad vördnad åt någon chef som vi ägt eller kunnat få, emottaga vi denna såsom af sånggudinnornas egen hand och af dem förordnad, gifve Gud Phoebus, icke blott *tillsvidare*. Det förtryter mig blott att denna epok ej skulle börja förr än sedan jag upphört att vara något.»

Då han 1809 af Edelcrantz mottagit en gåfva af någon taffla, som för honom måtte ägt affektionsvärde, förklarar han »detta drag fullkomligt liknar den ädla och fina mannen, hos hvilken jag i denna egenskap aldrig på 23 års tid funnit någon föränderlighet, en man, hvars märkvärdighet och stora förtjänster göra Dess blotta bekantskap och ännu mera Dess vänskap till den största ära för mitt namn»; påskriften på tafflan innebure en rättighet ännu dyrbarare än denna och Leopold erbjöde i återgåld hela sitt hjärta under förklaring att »det skall tillhöra herr Öfverintendenten med hela den uppriktighet ett mänskligt hjärta kan tillhöra någon».
